

Skattereform.

Af

Prof., Dr. Will. Scharling.

Allerede i en Aarrække har der — aldeles bortset fra en Revision af vor bestaaende Toldlov, der jo næsten synes at skulle blive udødelig, — været raabt paa en Reform af vort Skattesystem. Dette er i og for sig naturligt. Selv om der ved Udarbejdelsen af et nyt Skattesystem eller ved Paalæg af enkelte nye Skatter tages nok saa omhyggeligt Hensyn paa den ene Side til Videnskabens Fordringer til et godt System af Skatter, paa den anden Side til de faktiske Forhold, som maa komme i Betragtning ved disse Principers Anvendelse, kunne de engang paalagte Skatter ikke i det Uendelige findes tilfredsstillende. Dels ville de faktiske Forhold for de forskellige Skatteobjekters Vedkommende forandre sig — og forandre sig saa uligeligt, at den oprindelige Balance imellem Skattepaalægene forrykkes, og dels ville selve Anskuelserne om, hvilke Krav Skatterne bør opfylde for at kunne kaldes gode og retfærdige, forandre sig. Og end mere gælder da begge Dele, naar de bestaaende Skatter knapt kunne siges at være hinanden supplerende Led i et godt ud-

tænkt Skattesystem, men i alt Fald for en Del ere blevne paalagte til forskellige Tider og væsentlig under Hensyn til i det givne Øjeblik at skaffe Staten Penge paa den nemmest mulige Maade. Med al Anerkendelse af den Omsigt og den Bestræbelse for at naa til et billigt og retfærdigt Resultat, hvormed man i tidligere Tider er gaaet til Værks, maa man derfor vistnok fra alle Sider erkende det Berettigede i Kravet om en tidsvarende Revision af vore bestaaende Skattelove eller m. a. O. en Skattereform.

Men dobbelt stærkt paatrænger Fordringen om en saadan Reform sig, naar Forholdet tilmed er det, at de Skatteydere, hvem man i tidligere Tid fortrinsvis har udset til Skatteobjekter, fordi de i særlig Grad fremtraadte som Repræsentanter for Besiddelse og Formue, nu ikke blot ikke længere kunne siges at være dette, men endog tvært imod befinde sig under vanskelige og trykkede Forhold. Og at en saadan Forandring er indtraadt for de danske Hartkornsejere, erkendes fra alle Sider. Ingen kan derfor undre sig over, at der fra disses Side fremkommer Fordringer om en Skattereform, der paa den ene Side inddrog den hidtil skattefrie eller altfor lidet beskattede Formue under Statskatternes System, paa den anden Side lettede den Skattebyrde, der efterhaanden er bleven Landbruget for tung.

Uheldigvis er imidlertid dette naturlige Krav paa en Skattereform, der tilvejebragte en ligeligere og retfærdigere Fordeling af Skattebyrden, bleven Led i et agrarisk Program om en Hjælp og Lettelse for Landbruget, der kunde bringe dette ud af dets betrængte Stilling. Herved er den hele Skattereform kommen til

at staa i et falskt Lys; man ser ikke i den et Middel til at afhjælpe en Ulighed, der altid virker irriterende ved at fremkalde Følelsen af en Samfunds-Uretfærdighed, men et Middel til at hjælpe Landbruget ud over dets Vanskeligheder. Dette fremkalder ikke blot et ganske urigtigt Syn paa Sagen, men det fremkalder Forventninger med Hensyn til de Resultater, som en Skattereform vil bringe, der nødvendigvis maa føre til en Skuffelse.

Lad os tænke os det i denne Henseende videst muligt gaaende Resultat af en Reform af Statsskatterne, nemlig det, at man ganske opgav den særlige Hartkornsbeskatning til Staten, altsaa fuldstændigt ophævede baade Gammelskatten og Land- og Ligningsskatten. Videre kan man overhovedet ikke gaa. Det blev et Beløb af 6,720,000 Kr., for hvilket Landbruget befriedes. Dette synes jo ikke saa lidt. Men i Virkeligheden er det dog kun 17 Kr. 42 Øre pr. Td. Ager og Engs Hartkorn — altsaa for en Bondegaard af Gennemsnitsstørrelse, 4 Tdr. H., ca. 70 Kr. aarlig, for en større Bondegaard op til 8 Tdr. Hartkorn fra 70—140 Kr. Og kun ca. 5,600 Landejendomsbesiddere eje mere end 8 Tdr. Hartkorn. Hvor behageligt det end vil være for de Paagældende at faa en saadan Lettelse, og hvor meget den end kan føles som saadan, vil dog næppe Nogen paastaa, at en aarlig Hjælp af den nævnte Størrelse vil kunne frembringe nogen væsentlig Forbedring i de danske Landbrugeres Stilling og bringe dem ud over den nærværende Tids Vanskeligheder, end sige frelse de Besiddere, som staa paa svage Fødder og have Møje med at holde sig ved Gaarden. Og i Virkeligheden maa jo Lettelsen blive betydeligt mindre.

Thi da Statskassen umuligt kan undvære det ovenfor nævnte store Beløb, maatte i alt Fald den største Del af Beløbet søges dækket ved en ny Skat, hvoraf da i hvert Fald en Del vilde falde ogsaa paa Landbrugerne. Det af Regeringen i forrige Samling forelagte Lovforslag illustrerer allerbedst dette Forhold. Saa vidt det end gik, var det jo dog knap det Halve af det foran forudsatte Beløb, som Statskassen vilde opgive — kun ca. 8 Kr. 30 Øre pr. Td. Hartkorn, altsaa kun ca. 33 Kr. for en Bondegaard af Gennemsnitsstørrelse —, og til Gengæld for det saaledes opgivne Beløb af ca. 3,350,000 Kr. krævedes der paalignet Landdistrikterne ca. 2,650,000 Kr. i Indkomst- og Formueskat til Staten. Selv om vi gaa ud fra, at kun $\frac{2}{3}$ af dette Beløb vilde falde paa Hartkornsbesidderne, vilde det dog blive godt og vel Halvdelen af det opgivne Beløb af Gammel- og Landskat, saa at den for Hartkornet vundne Fordel næppe vilde blive stort mere end ca. 4 Kr. pr. Td. Hartk. eller ca. 25 Kr. aarlig for en Gaard paa 6 Tdr. H. Til Udjævning af en tilstedeværende Ulighed i Skattebyrden kunde en saadan Lettelse spille en Rolle, som Middel til at bringe Landbruget ud over de Vanskeligheder, det har at kæmpe med, vilde det kun have en aldeles forsvindende — for ikke at sige intetsigende — Betydning.

Det vilde da være ønskeligt, om man vilde holde disse to Ting ude fra hinanden: Foranstaltninger til at bedre Landbrugets Stilling — og en Skattereform, der tilsigter en ligeligere og retfærdigere Beskatning. Kunne vi ved en Reform blot naa til dette Sidste, naa til at hæve den Misfornøjelse og Utilfredshed, som Følelsen af at blive ubilligt og haardt ramt af en Skat fremkalder, maatte

man være meget glad ved dette Resultat. Thi det er netop herpaa, der skal sigtes. Enhver Reform, der gaar ud over dette Maal, vil endog være absolut forfejlet; thi den vil sætte en ny Ulighed og en ny Uretfærdighed istedetfor den bestaaende.

Det er da ud fra dette Synspunkt, at den efterfølgende Undersøgelse er anstillet: Hvad bør og hvad kan der gøres for at fuldkommengøre vort Skattesystem og fjerne de Ubilligheder og Uligheder, som klæbe ved det bestaaende System? Om der herved vil bringes en enkelt Samfundsklasse den Hjælp, hvortil den i Øjeblikket formenes at trænge, er et helt andet Spørgsmaal. Skattereformen skal ikke indrettes efter et saadant Øjeblikksformaal; den skal gælde for lange Tider og ikke afpasses efter forhaabentlig forbigaaende Konjunkturer. Hvilke Foranstaltninger disse kræve og hvad der kan gøres for at bedre dem, er en Sag for sig; Skattereformen har, om den end kan yde en lille Skærv i samme Retning ved fortrinsvis at komme Landbruget til Gode, sit Maal for sig og dermed sin Maalestok for sig, hvorefter den maa bedømmes.

I. Klagerne over vort Skattesystem.

En Undersøgelse af, hvorvidt et Skattesystem kan siges at fyldestgøre den Fordring, at alle Borgere rammes nogenlunde ligeligt, støder strax paa den Vanskelighed, at man ingenlunde er enig om det Synspunkt, hvorfra denne Ligelighed skal bedømmes. Det vilde imidlertid føre for vidt her at komme ind paa det bekendte Stridsspørgsmaal, om Skatteevneprincippet eller Nytteprincippet maa anses for det rette, og der er saa

meget mindre Grund dertil, som de praktiske Resultater næppe blive saa forskellige, som man paa Forhaand skulde tro*). Desuden er det, hvorpaa det nærmest kommer an, jo kun det, at de, der i Henseende til økonomiske Kaar ere nogenlunde ens stillede, ogsaa komme — saa vidt muligt — til at bære den samme Skattebyrde.

Selv om vi vilde begrænde os til dette Spørgsmaal, vilde Undersøgelsen blive vanskelig nok, fordi den i Virkeligheden burde udstrækkes til det samlede Komplex af Skatter. Man benytter jo bl. A. af den Grund en Flerhed af Skatter, at de formedelst Skattepolitikens Ufuldkommenhed hver for sig maa forudsættes at ramme mindre ligeligt, end de helst skulde, og at da den Omstændighed, at én Klasse Borgere, der rammes forholdsvis noget for haardt af den ene Skat, til Gengæld rammes mindre haardt af den anden og omvendt, vil bevirke, at der i det Hele og Store bliver Ligelighed i Byrderne. Spørges der derfor, om dels Landbefolkningen i Sammenligning med Bybefolkningen, dels én Samfundsklasse i Sammenligning med en anden rammes i ligeligt Maal af Statens Skatter, maa man ikke udelukkende se paa en enkelt Art af Skatter, men de maa alle inddrages under Undersøgelsen. Det tør saaledes betragtes som givet, at de indirekte Afgifter — og navnlig Toldbyrden og Ølskatten — falde tungere paa Bybefolkningen end paa Landbefolkningen, og udelukkende at se paa de direkte Skatter er derfor næppe rigtigt. En saa omfattende Undersøgelse, som vilde udkræves til en Af-

---

*) Jfr. Falbe-Hansen: Finansvidenskab I, S. 117—34.

vejning af samtlige Statsskatter tagne som Helhed, frembyder imidlertid for store Vanskeligheder til, at vi her tør inklude os derpaa; vi tage derfor blot et Forbehold i saa Henseende overfor de oftere anstillede Sammenligninger imellem Skattebyrden henholdsvis i København, Købstæderne og Landdistrikterne, der udelukkende knytte sig til de direkte Skatter. Men iøvrigt maa det ogsaa overfor alle saadanne Sammenligninger erindres, at de allerede af den Grund blive noget skæve, at »Landdistrikterne« jo faktisk omslutte imellem $\frac{1}{5}$ og $\frac{1}{6}$ af København (nemlig Frederiksberg, Sundbyerne og Utterslev) samt derhos, foruden de fem »Handelspladser«, forskellige bymæssige Bebyggelser (Esbjerg, Odder og m. fl.), der langt snarere skulde henregnes til Købstædernes Klasse. Da det nu tilmed er klart, at en virkelig Sammenligning maatte bringe Skatterne i Relation til de paagældende Ejendommers Værdi, og at Beregningen heraf kun ganske omtrentlig og tilnærmelsesvis lader sig gennemføre, finde vi ingen Anledning til at gaa nærmere ind paa Spørgsmaalet om, hvorvidt de direkte Statsskatter falde lige tungt paa Landejendomme og Byejeendomme, — og det saa meget mindre, som Spørgsmaalet yderligere kompliceres ved det noksom bekendte Stridsspørgsmaal, om Gammel-skatten med Rette kan karakteriseres som en Skat, eller om den ikke maa siges at være en Realbyrde, altsaa en engang for alle af Staten konfiskeret Prioritet, der i sin Tid er bleven paalagt de daværende Besiddere, men hvis Forrentning i Virkeligheden ikke — eller kun for en ringe Del — bæres af de nuværende Besiddere, der ved Køb eller Arv ere komne i Besiddelse af

Ejendommen, fordi den er fraregnet i Købesummen og i Arveudlægget til Medarvinger.

Fastholder man, at Gammelskatten er en virkelig Skat, vil man maaske nok komme til det Resultat, at de direkte Statsskatter paa Landejendomme udgøre en noget højere pro mille af Ejendommenes Værdi end de tilsvarende for Byejeendommene. Men med den Uligelighed, som i saa Henseende kan siges at være tilstede til Ugunst for Landbrugerne, maa man da sammenholde den Forskel, som fremkommer derved, at Hartkornsskatternes samlede Beløb er faststaaende og saa godt som uforanderligt, medens Bygningsafgiften stadig voxer. Ganske vist voxer den ikke for den enkelte Ejendom; men paa hver ny Bygning, der opføres, lægges Skat. Og herved fremkommer der en Forskel, som er af væsentlig Betydning og som tjener til at belyse en anden Uligelighed, der ofte fremhæves som en formentlig Uretfærdighed ved vort direkte Skattesystem, nemlig den, at det kun er den i faste Ejendomme anbragte Kapital, der beskattes, medens den rørlige gaar fri. Og dette fremhæves saa meget stærkere, som den rørlige Kapital i vore Dage spiller saa overordentlig stor en Rolle.

I Virkeligheden er denne Anke over Skattesystemet imidlertid uden reel Betydning, og dersom man vilde forsøge at afhjælpe den ved nu ogsaa at lægge en direkte Skat paa de rørlige Kapitaler, vilde man vistnok kun afstedkomme Ulykker. Saa berettiget og rigtigt det vilde have været, om man i sin Tid, da Hartkornsskatterne og Bygningsafgiften paalagdes, havde lagt en tilsvarende Skat paa rørlig Kapital, saa urigtige og uheldige Resultater vilde man komme til ved nu

at paalægge en saadan Skat som formentligt Supplement til de bestaaende Skatter.

I det Øjeblik, en ny Formueskat paalægges det hele Samfund, skulde Opgaven naturligvis være den, at ramme de forskellige Former for Kapitalanbringelse saaligeligt som muligt, saa at det ikke blev mere fordelagtigt at anbringe sin Kapital paa én Maade end paa en anden. Det havde derfor i sin Tid, da man i Aarhundredets Begyndelse lagde Skat dels paa Hartkornet og dels paa alle Bygninger, der ikke udgjorde Bestanddel af et Landbrug, utvivlsomt været rigtigt, om man tillige havde lagt en tilsvarende Skat dels paa den i industrielle Foretagender anbragte Kapital, dels paa rentebærende Fordringer, Prioriteter og andre Obligationer. Men bortset fra de praktiske Vanskeligheder maa det erindres, at begge Dele dengang spillede en meget underordnet Rolle. Maskiner og Fabriksinventar var der ikke meget af, — og mindst af Alt vilde man skræmme Folk fra at tilvejebringe nye Fabriker eller udvide og forbedre de bestaaende; og Prioritetsgælden var forholdsvis ubetydelig, særlig da i Landejendomme, fordi den langt overvejende Del af Jorden var Fæsteland. Og senere hen, i 20'ne særlig, var der saa meget mindre Grund til at udfylde det nævnte Hul i Skattesystemet, som der jo saa godt som slet ingen Fabrikdrift fandtes (jfr. Danmarks Statistik II, S. 461—66), og det var forbundet med den største Vanskelighed for Landejendomsbesiddere at opnaa Laan. Da senere Forholdene forandrede sig, og den rørlige Kapital begyndte at spille en betydeligere Rolle, havde allerede det foran berørte Moment begyndt at gøre sig gældende, at der ved Salg og Arvedeling af de faste Ejen-

domme toges saaledes Hensyn til de dem paahvilende Skatter, at nye Ejere faktisk ikke kom til at bære de Statsskatter, de havde at udrede af deres Ejendomme.

Overfor Spørgsmaalet om en ligelig Beskatning af al Kapitalanbringelse maa det da erindres, at faktisk er der nu kun én Form for saadan Anbringelse, der beskattes, nemlig Opførelsen af bygningsafgiftspligtige Bygninger. Paa enhver ny Bygning af saadan Art, der opføres, lægges der strax Skat. Derimod bliver ikke blot enhver Køber af en Landejendom faktisk fri for Beskatning af den i Købet anbragte Kapital, idet den kapitaliserede Skat fradrages i Købesummen; men enhver ny Kapitalanbringelse, hvad enten den bestaar i Opførelse af nye Bygninger eller i Grundforbedring af Jorder eller i Anskaffelse af Landbrugsmaskiner — bortset fra Tolden, der jo ogsaa hviler paa Fabriksmaskiner — eller af forøget Besætning, lige saa fri for Skat som Anbringelse af Kapital i industrielle Foretagender.

Snarere kunde det da altsaa siges, at der nutildags kun gives en eneste Form for Kapitalanbringelse, som er særlig beskattet, nemlig som nævnt Opførelsen af Købstad- og lige dermed stillede Bygninger. Men her maa det da erindres, at Bygningsafgiften er ment at skulle være en Skat ikke paa Ejeren, men paa Lejeren. Dette fremgaar klart af to Omstændigheder — den ene den, at der ingen Bygningsafgift opkræves af lejeledige Lejligheder, den anden den, at der er indrømmet Lejligheder paa mindre end 80 □ Al. Frihed for Skat. Dette vilde være meningsløst, dersom det var Ejeren af saadanne Bygninger, hvem dette kom til Gode, ikke Lejerne.

Der er saaledes i Virkeligheden nu til Dags ikke nogen særlig Form af Kapitalanbringelse, som er belagt med en direkte Skat til Staten, og enhver Indførelse af en saadan Skat nu paa visse Former af Kapital, som i sin Tid ikke blev belagte med Skat samtidig med, at andre Kapitalgenstande rantes deraf, vilde saa langt fra raade Bod paa en i tidligere Tid begaaet Uret, at den tværtimod vilde være en ny Uretfærdighed. Noget ganske andet er det, at der selvfølgelig, saafremt der blev Tale om Indførelse af en ny almindelig Formueskat, maatte drages Omsorg for saa vidt mulig at ramme alle de forskellige Arter af produktiv Formue nogenlunde ligeligt. Men til at gaa til en saadan ny Statsskat er der fra et rent Statsskattesynspunkt ikke nogen Grund, saa længe Statens finansielle Status er en saadan, som den for Tiden er.

Vender man sig fra Sammenligningen af de forskellige Samfundsklasser indbyrdes til en Betragtning af den enkelte Klasse af Skatteydere for at spørge, om de enkelte individuelle Ejendomsbesiddere rammes ligeligt af Skatten, da er dette Spørgsmaal egentlig ørkesløst overfor de bestaaende direkte Skatter, særlig Hartkornsskatterne. Thi da disse i en Menneskealder ingen Forandring ere undergaaede, ja endog i omtrent et halvt Aarhundrede, siden de ordnedes ved Frd. 1840 og L. af 1850, kun ere forøgede med 16 β pr. Td. H. som Erstatning for Ophævelse af Forpligtelsen til at stille Distriktsheste, vilde enhver Forandring af Skatterne i det enkelte nu kun afføde Uretfærdighed — enten blive en Kapitalforæring til Nogle, der ikke havde Gran af Krav derpaa, eller Konfiskation af en Kapital for Andre, overfor hvilke en saadan Foranstalt-

ning vilde være højst ubillig. Mere aktuelt er Spørgsmaalet med Hensyn til Bygningsafgiften, for saa vidt som den stadig paalægges nyopførte Bygninger og det altsaa her kan spørges, om disse ved at rammes ligeligt efter Etageareal ogsaa rammes ligeligt i Forhold til Værdi. Men da Skatten jo kun er bestemt til at paahvile Beboerne og kun foreløbig udredes af Ejeren, bliver Spørgsmaalet af mere underordnet Betydning, idet Ulighederne for Lejernes Vedkommende ere mere forsvindende, da Skatten taber sig i Lejesummen, hvis Størrelse paavirkes af forskellige andre Momenter. Størst Ulighed fremkommer der derved, at Beboere af Lejligheder paa 85 □ Al. maa svare fuld Bygningsafgift, medens Beboere af Lejligheder paa 80 □ Al. ere helt fritagne derfor. Men en saadan Ulighed vil fremtræde overalt, hvor man sætter en Minimumsgrændse for Skatteydelse, saaledes tildels ogsaa ved Indkomstskat. Mindre skarpt vilde Uligheden fremtræde, dersom man ved alle Lejligheder fritog de første 80 □ Al. — og dette er da i Grunden den Reform, hvortil der paa de direkte Statsskatters Omraade nærmest kunde føles Trang.

Der er da heller ikke ved de af Regeringen forelagte Forslag til en Skattereform foreslaaet nogensomhelst Forandring i de bestaaende direkte Statsskatter. For Skatteydernes Vedkommende bliver Alt uforandret; hele Forandringen gaar ud paa, at Staten overlader en Del af disse Skatter til Kommunerne, for at disse derefter kunne give de kommunale Skatteydere en Lettelse. Det er hermed anerkendt, at det er paa de

kommunale Skatters Omraade, at der trænges til en Reform.

II. Manglerne ved det kommunale Skattesystem.

Hovedmangelen ved det kommunale Skattesystem er nærmest den, at det ikke har været beregnet paa en saa stor Væxt af de kommunale Udgifter, som har fundet Sted i nyere Tid, og at de bestaaende Skatter derfor, saa at sige, ere blevne anstrængte over Evne for at kunne holde Skridt med dem. Et ejendommeligt Forhold fremkommer herved i København, idet der her endog er sat en absolut Grændse for Indtægternes Stigning ved Bestemmelsen om, at Indkomstskatten ikke maa overstige 3 %, saa at Budgettet end ikke altid kan beregnes paa Balance, men man maa slaa sig til Ro med det Haab, at Udgifterne ville vise sig mindre og Indtægterne større, end paaregnet.

Udenfor København er der vel ingen saadan absolut Grændse for de Indtægter, der kunne skaffes tilveje; men den Stigning, som Indtægterne af sig selv frembyde som Følge af Befolkningens Tilvæxt og stigende Velstand, er saa ubetydelig, at de voxende Udgifter for største Delen maa dækkes ved en forhøjet Skatteligning paa de enkelte Individier. Og Udgifterne have i det sidste Tiaar været stærkt stigende.

Købstædernes samlede Udgifter ere saaledes — bortsete fra Posten »Forøgelse af Aktiver« og fra en saa stor Del af Udgifterne til Alderdomsforsørgelse som dækkes af Statens Tilskud —, fra 6,29 Mill. Kr. i 1885 voxet til 8,97 Mill. Kr. i 1894 — altsaa en For-

øgelse af 2,68 Mill. Kr. i Løbet af 10 Aar. I samme Tidsrum have Indtægtsposterne »Forbrug af Aktiver« og »Optagne Laan« maattet forøges fra ca. 1,09 til 2,29 Mill. Kr., altsaa med 1,2 Mill. Kr., og desuagtet har man maattet forøge de paalignede Skatter fra 3,4 til 4,9 Mill. Kr. — altsaa med $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr., en Forøgelse, der helt og holdent falder paa Formue- og Lejlighedsskatten. At denne Stigning ingenlunde skyldes Befolkningens Tilvæxt, vil fremgaae deraf, at de personlige Skatter alene i Femaaret 1890—94 ere stegne fra 9 Kr. 76 Øre pr. Individ til 11 Kr. 45 Øre — altsaa med ikke mindre end 17 pCt.

I Landdistrikterne udvise Sognekommunernes Udgifter ligeledes en betydelig Stigning i det sidste Ti-aar. Bortset fra de to forannævnte Poster ere de stegne fra 13,89 Mill. Kr. i 1885 til 15,29 Mill. Kr. i 1894 — altsaa en Forøgelse af 1,4 Mill. Kr., medens Amtsrepartitionsfondenes Udgifter ere stegne fra 6,5 til 8,3 Mill. Kr. eller med 1,8 Mill. Kr., tils. altsaa en Forøgelse af 3,2 Mill. Kr. Ogsaa her gælder det, at den forøgede Udgift væsentlig har maattet dækkes ved en forøget Skatteligning paa de enkelte Individier eller Ejendomme (Stigning pr. Ind. 1890—94 ca. 14 pCt.).

At Befolkningen har følt dette som et betydeligt Tryk, er naturligt. Sammenholder man imidlertid hermed, at Statskassens ordinære løbende Indtægter i samme Tidsrum ere stegne fra 51,8 til 57,0 Mill. Kr. uden at den de Enkelte direkte paalignede Skat er stegen, saa at Stigningen, der væsentlig skyldes de indirekte Afgifter samt Indtægten af Statsbanerne, aldeles ikke er bleven følt som en stigende Skattebyrde eller et forøget Tryk, — saa vil man forstaa den Be-

tydning, det for et Samfund har at besidde Indtægter, der saa at sige stige af sig selv med Befolkningens Tilvæxt og Velstandens Forøgelse, og at der er ikke saa lidt Sandt i Prof. Falbe-Hansens bekendte Udtalelse, at Staten har forbeholdt sig selv de Indtægter, der stige, og overladt Kommunerne de Udgifter, der stige. Medens den naturlige Følge af, at de Indtægter, som Kommunerne raade over, ikke i sig selv frembyde nogen synderlig Tendents til Stigning, har været den, at en Forøgelse af Udgifterne væsentlig har maattet dækkes ved en forøget Paaligning af Skat, er Ulempen herved bleven stærkt forøget derved, at man ved Paaligningen har været henvist til et Par enkelte Skatter som Basis for den forøgede Ligning, og det Skatter, som fra først af aldeles ikke have været beregnede paa at naa et saa stort Omfang eller overhovedet vedblivende at tjene til Basis for Paaligning. I Købstæderne er det Formue- og Lejlighedsskatten, som efterhaanden er stegen til saadanne Procentsatser, at den er bleven overmaade trykkende for Skatteyderne. Men særlig føles de Uligheder i de Enkeltes Skatteansættelse, som denne Skat efter sin Natur lider af, og som man finder sig i, naar Skatten kun er 2—3 pCt., ganske overordentlig, naar den stiger til 6, 8 à 10 pCt., I Landdistrikterne er ligeledes denne Skat voxet særdeles betydeligt, idet den i 1885 kun udgjorde 3.05 Mill. Kr., men i 1894 var voxet til 4,55 Mill. Kr., altsaa en Stigning af omtrent 50 pCt. i Løbet af et Ti-aar, i hvilket Landbefolkningen kun er voxet meget ubetydeligt.

Endnu uheldigere er det imidlertid, at de kommunale Hartkornsskatter ved Siden heraf ere

voxede fra 10,70 Mill. Kr. i 1885 til 12,87 Mill. Kr. i 1894, altsaa en Stigning af 2,17 Mill. Kr. eller omtrent 20 pCt. Thi Hartkornet egner sig aldeles ikke til saaledes at være Basis for ny Skattepaaligning. Medens de Ufuldkommenheder, der trods al den anvendte Omhu klæbede ved selve Hartkornsansættelsen, ingen Rolle spille og ingen virkelig Betydning have overfor Statsskatterne, der — med Undtagelse af 16 β -Tillæget i 1868 — ingen Forandringer ere undergaaede, siden de paalagdes i Aarene 1840 og 1850, ere de i Tidens Løb blevne i den Grad forøgede ved den store og højst forskelligartede Udvikling, som henholdsvis Landbruget og de enkelte Landejendomme siden den Tid ere undergaaede, at de ere et overmaade utilforladeligt og uheldigt Grundlag for nye Skatter eller — hvad der kommer ud paa ét hermed — Forhøjelse af de bestaaende. Enhver saadan ny Paaligning rammer derfor Skatteyderne højst ulige.

Men dertil kommer, at Udgifternes Stigning og dermed Skatternes Forøgelse er højst ulige i de enkelte Kommuner. Dersom nu Udgifterne kun repræsenterede virkelige kommunale Goder for Skatteyderne, havde denne Ulighed jo mindre at sige, idet Hartkornsejerne da ogsaa turde forudsættes i disse Goder at faa Vederlag for deres forøgede Byrder. Men saaledes forholder det sig jo langt fra. Fattigvæsen og Skolevæsen, der udgøre Hovedposterne paa Sognekommunernes Budget, ere for største Delen kun Byrder for Hartkornsejerne, og disse Byrder kunne for nogle Kommuner voxe i langt højere Grad end for andre paa Grund af Forhold, som i og for sig ere Hartkornsbesidderne uvedkommende.

Som Følge heraf udvise de kommunale Hartkornsskatter en meget stor Ulighed i de forskellige Kommuner, særlig i de forskellige Dele af Landet, men ofte dog ogsaa i ret nærliggende Kommuner, hvor derfor Forskellen føles saa meget stærkere. Selv om man tager Hensyn til, at en Tønde Hartkorn heller ikke overalt har samme Værdi og at dens Værdi som Regel vil være størst i de Egne, hvor ogsaa Skattebyrden er højest, er Forskellen i sidstnævnte Henseende langt betydeligere end Forskellen imellem Hartkornets Værdi i de forskellige Egne og bliver Aar for Aar større. Medens saaledes Udskrivningen pr. Td. H. til baade Sognekommuner og Amtsrepartitionsfond i 1894 for Københavns Amtsraadsreds udgjorde i Gennemsnit ca. 55 Kr., udgjorde den for den tilstødende Roskilde Amtsraadsreds knap $27\frac{1}{2}$ Kr. eller netop det Halve og i Præstø Amt lidt over 29 Kr. En tilsvarende Forskel finder man imellem Jyllands Amter, idet Gennemsnittet for Hjørring Amt er over 30 Kr., for Ringkøbing kun ca. 15 Kr. Og gaar man mere i det enkelte, finder man, at Hartkornsskatterne til Sognet i Sjællands Stift udgjorde som Maximum 58 Kr., som Minimum 3 Kr. 84 Øre. I Jylland er Forskellen ikke fuldt saa stor, men man finder dog det samme Minimum overfor et Maximum af 48 Kr. Skattebyrden til Sognet for en Tde. Hartkorn varierer saaledes fra 1 til 12 à 15, — medens Hartkornets Værdi varierer indenfor langt snævrere Grænser, vel næppe mere end fra 1 til 2.

Selv indenfor det samme Amt findes meget store Variationer i Skattebyrden; saaledes i Frederiksborg Amt fra 9 til 40 Kr., i Præstø Amt fra 3 Kr. 84 Øre

til 44 Kr.! Var det endda en faststaaende, engang for alle fastslaaet Skat, hvorom der her var Tale, vilde Trykket i Tidens Løb have jævnet sig igennem Ejendommenes Salgspris; men disse Skatter ere idel Forandring undergivne — og det da navnlig i Retning af Stigning. Medens der i 1885 var 121 Sogne, hvis Skattebyrde vare mindre end 10 Kr. pr. Td. H., var dette i 1894 kun Tilfældet med 56 Sogne; og medens der i 1885 kun var 29 Sogne, i hvilke Skattebyrden oversteg 30 Kr., var dette i 1894 Tilfældet med ikke mindre end 116 Sogne. Og medens endnu i 1888 Skattebyrden i Københavns Amt ikke i noget Sogn oversteg 38 Kr. 40 Øre, var den fem Aar senere i det mest betyngede Sogn naaet op til 60 Kr.!

At der under disse Forhold trænges stærkt til en Reform af de kommunale Skatter, er ubestrideligt, og det anførte viser ogsaa tilstrækkeligt, i hvilken Retning denne Reform maa gaa. Det gælder for det Første om i al Almindelighed at lette Skattebyrden for Kommunerne — og det saaledes, at en Fortsættelse af den hidtidige stadige Stigning af de kommunale Skatter formindskes. Men dernæst gælder det fuldt saa meget om at finde en anden Ordning af de kommunale Skatter, hvorved man ikke ensidig lægger Byrden paa et enkelt Skatteobjekt eller anvender en enkelt Skatteform utilbørlig meget. Thi paa Grund af de Ufuldkommenheder, der klæbe ved enhver Skat, vil en overdreven Anvendelse af en enkelt Skat altid føre til en meget følelig Ubillighed og Ulighed. Enhver Reform, der kun tager Sigte paa det Første, men ikke tillige paa det Sidste, maa derfor siges at være

forfejlet; men end mere forfejlet bliver den, naar den ikke engang løser den førstnævnte Opgave. Og det er netop dette, der, som nedenfor skal blive paavist, gælder om den ifjor forelagte Skattereform; Sagens Forelæggelse fortjener i og for sig Anerkendelse, men Forslaget løser ingen af de to Opgaver, der skulde løses.

III. Manglerne ved den af Regeringen foreslaaede Skattereform.

En Formindskelse af den kommunale Skattebyrde ved Statskassens Hjælp kan iværksættes paa to Maader — enten derved, at Staten overtager en Del af de kommunale Udgifter, eller derved, at den overlader Kommunen en Del af sine Indtægter. Begge Veje ere allerede forsøgte, og de i saa Henseende indvundne Erfaringer fortjene Paaagtning.

I 1884 besluttedes det, at Statskassen skulde overtage Udgifterne til Sindssygeanstalterne, der hidtil hvert Aar ved en særlig Ligning vare paalagte Kommunerne. Øjemedet med Overførelsen var dengang næppe saa meget det, at skaffe Kommunerne en Lettelse, som det, at naa til Opførelse af en ny Anstalt, samt Udvidelse af de bestaaende, som ellers vanskelig havde kunnet sættes igennem. Men naar vi nu særlig staa overfor den førstnævnte Opgave, maa det erkendes, at den paagældende Foranstaltning netop har vist sig at være et hensigtsmæssigt Middel til at befrie Kommunerne for stigende Beskatning. Thi medens Udgiften i det første Aar efter Overtagelsen 1885—86 knap var 410,000 Kr., var den i 1896—97 stegen til 665,000 Kr., — altsaa i 11 Aar en Stigning med over

60 pCt. Og hertil skulde da endnu lægges de Beløb, der ere medgaaede til Opførelse af en ny Sindssygeanstalt samt Udvidelse af de bestaaende, hvortil der i 1884—97 er medgaaet 3,4 Mill. Kr. eller i aarligt Gennemsnit c. 260,000 Kr.

Det er da ogsaa den Vej, som Højre i sit Program af 1896 har tilraadet at gaa, idet det tilsiger at ville »yde sin Medvirkning til, at de kommunale Skatter nedsættes ved Statens Overtagelse af Delinkventomkostningerne og ved Oprettelsen af et særligt Statspoliti«. Hertil kunde maaske føjes Udgifterne til Thing- og Arresthuse samt Retsvidner, der jo hænge nær sammen med Retsplejen, som dog er Statssag. Ogsaa her drejer det sig om Udgiftsposter, som ere voxende: Delinkventomkostningerne og de sidstnævnte Udgifter tils. udgjorde for Amtsrepartitionsfondene i 1885—86 knap 370,000 Kr., men i 1894—95 ca. 437,000 Kr., altsaa en Stigning af over 18 pCt. Ogsaa Amtsrepartitionsfondenes Udgifter til Politiassistenter og Politibetjente have været stigende om end i mindre Grad, end de vilde have været, dersom de ikke i Aarene 1885—91, da Gendarmeriet bestod, havde kunnet holdes omtrent uforandrede; men de ere dog stegne fra 192,000 Kr. i 1890—91 til 228,000 Kr. i 1894—95, — altsaa i fire Aar en Stigning af ligeledes over 18 pCt. (I Købstæderne ere Udgifterne til Rets- og Politivæsen stegne fra ca. 399,000 Kr. til c. 482,000 Kr. — altsaa over 20 pCt.) Men her maa det vel erindres, at vort Politivæsen rundt om i Landet er højst utilfredsstillende og lader overordentlig meget tilbage at ønske. Rets-sikkerheden er siden Gendarmeriets Ophævelse i afgjort Tilbagegang, og daglig bringe Aviserne Meddel-

elser om Overfald og Vold, som kun i meget ringe Grad tør ventes at ville holdes i Skranker ved de overmaade lempelige Bestemmelser i den saakaldte »Bøllelov«. Dersom vi virkelig skulle kunne færdes i i Fred paa vore Veje og Gader, vil det være absolut nødvendigt, at der i den nærmeste Tid tilvejebringes et langt mere virksomt Politi, end det højst mangelfulde, Landet nu har. Ved at tage denne Udgift til et forbedret Politivæsen paa sine Skuldre vil Staten derfor i høj Grad bidrage til at forskaane Kommunerne for en stærkt stigende Udgiftspost.

Det er saaledes en meget praktisk og af Erfaringer godkendt Vej, som Højre i sit Program har anvist til ikke blot at skaffe Kommunerne en øjeblikkelig Lettelse, men ogsaa befri dem for en Udgift, der kan forudses at ville voxe ret betydeligt. Og det er den samme Vej, som Regeringen har fulgt i sit i Oktb. 1895 forelagte Forslag til en Skolelov; de betydelige Merudgifter, som denne strax ved sin Gennemførelse vilde medføre, nemlig noget over 1 Mill Kr., foresloges baarne af Statskassen, som derhos skulde overtage et Beløb af c. 420,000 Kr., der hidtil af Kommunerne var udgivet til bestaaende Lærerebbeder, hvorhos den væsentlige Del af den Stigning i Udgifterne til disse, som senere maatte indtræde, vilde falde paa Statskassen.

Ogsaa den anden Vej har man prøvet: at lade Staten overlade Kommunerne Noget af sin Aarsindtægt. Dette skete ved Lov 8. Maj 1894, hvorefter Statskassen gav Landkommunerne et Tilskud af 600,000 Kr., som skulde fordeles imellem Amtskommunerne efter Hartkorn, København og Købstæderne af 200,000

Kr., som skulde fordeles efter Folketal, samt ved Lov 10. April 1895, der forhøjede det sidstnævnte Beløb til 250,000 Kr. og desuden særlig bevilgede 15,000 Kr. til Handelspladserne, hvorhos den forandrede Fordelingsgrundlaget for Amtskommunernes Vedkommende. Men denne Vej viste sig langt mindre tilfredsstillende, og man har ikke senere gentaget den.

Desuagtet er det i Realiteten den i førstnævnte Lov fulgte Vej, som det nu foreliggende Regeringsforslag er slaaet ind paa, for saa vidt som det gaar ud paa, at Statskassen aarligt ofrer 782,000 Kr. til Fordeling imellem Kommunerne efter Hartkorn; Forskellen er nærmest kun den, at København og Købstæderne efter dette Forslag — Intet faa!

Formelt gaar Forslaget ganske vist betydeligt videre, idet det gaar ud paa at overdrage Kommunerne en Del af de direkte Statsskatter til et Beløb af 5,9 Mill. Kr. Men dette er, som strax nærmere skal blive paavist, en ren Øjenforblændelse, der kun vil berede Kommunernes Indbyggere en Skuffelse; thi med Undtagelse af de nævnte 782,000 Kr. skulle de betale Statskassen Beløbet tilbage under en anden Form — en ny Statsskat paa Indkomst og Formue.

Se vi imidlertid foreløbig bort herfra og blive staaende ved Overdragelsen af de 5,9 Mill. Kr. til Kommunerne, vil det strax ses, at naar man fastholder, at Opgaven først og fremmest er den at faa sat en Stopper for den stadige Stigning af Kommuneudgifterne og dermed for den Ulighed og Ubillighed, som heraf følger for Forholdet imellem Skatteyderne indbyrdes, saa bliver den saaledes foreliggende Opgave aldeles ikke løst. Man giver Kommun-

erne — for saa vidt man kan skelne disse fra Kommunebeboerne — en Gang for alle en Lettelse, svarende til det angivne Beløb. Men derefter begynder strax igen den aarlige Stigning i Skatterne, da Udgifterne forblive de samme og deres Tendents til fortsat Stigning er uforandret. Hvad det gjaldt om, var netop at give Kommunerne en af sig selv sukcessivt voxende Indtægt, der saa nogenlunde kunde holde Skridt med de voxende Udgifter. Men istedet giver man Kommunerne Indtægtsposter, der ere endnu mere fixe og uforanderlige end de, som de alt raade over, Skatter med et engang for alle fastslaaet Beløb.

Det er derfor ogsaa til at forudse, at man ikke kan blive staaende ved dette Skridt. Om faa Aar vil man atter staa overfor ganske de samme Ulemper som nu, de samme Klager over Hartkornsskatternes stadige Stigning, og der vil da rejse sig høje Raab om at faa det Restbeløb af de direkte Skatter udleveret, som Staten har forbeholdt sig. Og det vil blive overmaade vanskeligt for Staten at modsætte sig denne Fordring, naar den først har erkendt, at disse Skatter nok saa naturligt tilfalde Kommunerne som Staten. Den foreslaaede »Overgang af en Del af de direkte Statsskatter til Kommunerne« er derfor ogsaa allerede fra dette Synspunkt ret betænkelig.

Finansminister Hørring har da ogsaa under Forhandlingerne i Landstinget gjort gældende, at det er en Misforstaaelse, at selve Skatterne for en Del skulle gaa over til Kommunerne, det er kun en Del af Udbyttet af dem, der overføres til Kommunerne. Saaledes kan imidlertid hverken Lovforslagets foran citer-

ede Titel eller dets § 1 forstaas. Dog, Udtrykkene kunne naturligvis ændres i den af Finansministeren antydede Retning. Men hvorfor skal man da overhovedet nævne disse Skatter og tage nogle aldeles vilkaarlige Brøkdele af dem istedenfor at overlade Kommunerne et vist bestemt Beløb af Statsindtægterne, uden særlig Angivelse af, hvorfra Staten faar denne Indtægt?

Anvisningen paa de direkte Statsskatter er ikke begrundet deri, at man derved havde et naturligt bestemt Beløb, som Staten vilde give Afkald paa; thi Begrænsningen til $\frac{1}{3}$ af Gammelskatten og $\frac{3}{4}$ af Bygningsafgiften er i den Grad vilkaarlig, at man endog spørger: Hvorfor just disse Brøker? Der er da ogsaa kun én Grund til særlig at pege paa disse Skatter, nemlig den, at man dermed har givet en Regel for Fordelingen af det samlede Beløb imellem Kommunerne; enhver af dem faar det Beløb, som falder indenfor dens Omraade.

Er da denne Fordelingsbasis saa heldig, at der er Grund til for dens Skyld at gaa til en Overførelse af de direkte Skatter til Kommunerne, for hvilken iøvrigt Intet særlig taler? Nej, paa ingen Maadel Den er tværtimod saa afgjort uheldig, som vel mulig, idet den saa langt fra fordeler Beløbet i Forhold til, som der er Trang til og Grund til at komme vedkommende Kommune til Hjælp, at den tværtimod giver forholdsvis mest til de Kommuner, der trænge mindst til Hjælp, og forholdsvis lidet til de Kommuner, hvis Nødstilstand er den egentlige Grund til den hele Foranstaltning.

Det er da ogsaa klart, at, naar de to Formaal, som en kommunal Skattereform maa have, ere dels det, at skaffe Kommunerne en med Udgifternes Stigen

parallelt stigende Indtægt, dels det, at fjerne den store Ulighed i Hartkornets Skattebyrde imellem de enkelte Kommuner indbyrdes, er en Fordeling, der giver alle Kommuner et og det samme Afslag pr. Td. Hartkorn*), saa absolut forfejlet, som vel muligt. Thi istedenfor at udjævne Uligheden, gøres denne i Virkeligheden endnu større. Naar saaledes Udskrivningen pr. Td. Hartkorn, saaledes som i 1894—95, i Københavns Amdsraadskreds udgjorde 24 Kr., i Præstø Amt derimod knap 10 Kr., og der ved Overdragelse af $\frac{1}{3}$ af Gammelskatten gives dem begge det samme Afslag af c. $4\frac{1}{2}$ Kr. pr. Td. Hrtk., saa at der i den første bliver at udskrive henved 20, i den sidste knap 6 Kr., bliver Forskellen kun endnu mere følelig end før. Og i Sognekommunerne, hvor Forskellen er langt større, vil Uligheden i den Lettelse, de faa ved Overførelse af Land- og Ligningsskatten, blive endnu langt føleligere. Medens Hartkornet i de Sognekommuner i Præstø Amt, hvor der kun paalignes 3—4 Kr. pr. Td. H., omtrent bliver skattefrit, vil en Lettelse af dette Beløb være omtrent umærkelig i de 116 Sogne i Landet, hvor der nu paalignes fra 30 indtil henimod

*) Der er her ikke taget Hensyn til de i denne Sammenhæng mindre væsentlige Modifikationer, som ville fremkomme dels derved, at Gammelskatten ikke staar i direkte Forhold til det nye Hartkorn, dels og fornemmelig derved, at en Del af det til Kommunen overførte Beløb vil blive anvendt til Nedsættelse af Formue- og Lejlighedsskatten, hvilket vil ske i forskelligt Omfang i de forskellige Kommuner (jfr. Landstingstidende for 1897—98 Sp. 649—51); thi der er al Grund til at tro, at disse Modifikationer, der ville føre til et noget forskelligt Afslag pr. Td. Hartkorn i de enkelte Kommuner, i Reglen ville føre til at forværre Forholdet ved at give det mest bebyrdede Hartkorn ogsaa absolut taget en ringere Lettelse end det lidet bebyrdede Hartkorn.

60 Kr. pr. Td. H. M. a. O.: de Kommuner, der slet ikke ere betyngede og slet ikke trænge til Lettelse, faa en meget betydelig Lettelse, de derimod, der ere overbebyrdede og for hvis Skyld den hele Skattereform sættes i Scene, faa en højst ubetydelig og næsten umærkelig Lettelse.

At Regeringen er slaaet ind paa denne højst uheldige og aldeles irrationelle Vej, er saa meget uforklarligere, som baade den og Rigsdagen efter at have prøvet denne Vej have forkastet den som uheldig. Det er jo nemlig den Fordelingsbasis, som man i 1894 valgte for det Statsbidrag af 600,000 Kr., som da tilstodes Land-Kommunerne. Men i 1895 opgav man denne Fordelingsbasis som aldeles ufyldestgørende og fordelte Beløbet i Forhold til Kommunernes gennemsnitlige Udgift til Vejvæsenet. Om just denne Fordelingsbasis var den rette, kan sikkert omtvistes; thi netop Udgiften til Vejvæsenet er jo dog en af de kommunale Udgifter, som i ikke ringe Grad har Betydning og er til Fordel for vedkommende Kommunes Hartkornsbesiddere. Men det, som giver disse særligt Krav paa en Lettelse, er, at Forhold, hvorover de ikke ere Herrer, paaføre dem betydelige Udgifter til Samfundsformaal, som fortrinsvis komme andre Samfundsklasser til Gode. Det er særlig disse Udgifter, saasom til Fattigforsørgelse, til Justits- og Politivæsen, tildels Skolevæsen, som trykker paa de haardt betyngede Kommuner*) og som tillige ere stærkt

---

*) Naar det under Forhandlingerne om Skattelovene oftere er bleven udtalt, at Staten ved Loven om Alderdomsunderstøttelsen har paaført Kommunerne en Udgift, som nu giver dem Krav paa Hjælp, gælder dette kun for Københavns

stigende, og man vilde naa til et langt rigtigere Resultat ved at tage Hensyn til disse Udgifters Beløb end ved at gaa efter Hartkornet og give dette det samme ensformige Afslag overalt. Der var da heller intet Menneske, der, dengang Alderdomsunderstøttelsesloven blev vedtagen, tænkte paa at fordele Statens Bidrag hertil efter Hartkornet, men man

---

og Købstædernes Vedkommende. Den af Statistisk Bureau herover anstillede Undersøgelse, hvis Hovedresultater findes meddelte som Bilag til den af Folkethingsudvalget om Alderdomsunderstøttelsessagen afgivne Beretning (Rigsdagstid. Tillæg B Sp. 3103—10), konstaterer følgende Hovedresultat: »Alderdomsunderstøttelsen har i 1894 kostet 3,2 Mill. Kr., og heraf har Staten betalt de 1,600,000 Kr., medens de øvrige 1,600,000 Kr. ere faldne paa Kommunerne, nemlig med ca. 1 Mill. Kr. paa Landkommunerne, ca. 300,000 Kr. paa Købstæderne og ca. 300,000 paa København. Da imidlertid Kommunernes samlede absolute Nedgang i de ordinære Fattigudgifter fra det Aar, da Udgifterne vare højest, indtil Aaret 1894 udgør 885,000 Kr., er saaledes langt over Halvdelen af de 1,600,000 Kr. dækket paa denne Maade. Men tager man Hensyn til den Stigning, Fattigvæsenet ligesom alle andre Udgifter maatte formodes at være Genstand for, og tager man Tilvæksten i det sidste Femaar før Loven som Udgangspunkt, — en Tilvæxt, der viser sig fra 1886—90 overalt at have udgjort ca. $\frac{1}{8}$ —, kommer man til, at Fattigudgifterne uden Loven vilde have været 1,644,000 Kr. større i 1894, end de nu ere, saa at Kommunerne i Virkeligheden ingen Udgiftsforøgelse have haft i Anledning af Loven, snarere en Indtægt. Gaar man for en Sikkerheds Skyld Middelvejen imellem de to nævnte Beløb — de 885,000 og de 1,644,000 Kr. —, og deler man atter Kommunerne i Grupper, faar man som Resultat, at Landkommunernes Besparelse i Fattigudgifter som Følge af Loven i hvert Fald har udgjort 1 Mill. Kr., hvad der betyder Dækning af hele deres Udgift til Alderdomsunderstøttelsen, — at Københavns Besparelse udgør ca. 150,000 Kr., der er lig Dækning af dens halve Udgift dertil, — og at endelig Købstædernes Besparelse udgør ca. 100,000 Kr., d. v. s. Dækning af ca. en Trediedel af deres Udgifter til Alderdomsunderstøttelsen.*

satte det i direkte Forhold til hver enkelt Kommunes Udgift i dette Øjemed. Selv om man ikke vil følge den samme Vej, hvad forskellige Omstændigheder kunne tale imod, burde der dog ganske sikkert tages i alt Fald noget Hensyn til Udgifternes Størrelse. Dette vilde ogsaa allerede ske ved at tage Folketallet med i Betragtning, fordi de her omhandlede Udgifter netop staar i et vist Forhold dertil — i alt Fald langt mere end til Hartkornet. En kombineret Maalestok — en Fordeling dels efter Hartkornet, dels efter Folketal og dels efter visse kommunale Udgifter, turde maaske, naar Alt kommer til Alt, give det bedste og rigtigste Resultat. Den er ganske vist ikke saa nem en Fordelingsbasis som Hartkornet, — men det er jo dog heller ikke Nemheden, det i første Linie kommer an paa, naar det gælder om at fjerne en Ulighed og Ubillighed og at gennemføre et Retfærdighedskrav.

Naar man erkender, at en Fordeling efter Hartkorn aldeles ikke fyldestgør det Formaal, der skal naaes, saa falder dermed det sidste — og eneste — Hensyn, som taler for en Overførelse af de direkte Statsskatter til Kommunerne. Thi det var kun, fordi de af sig selv let og naturligt fordelte sig efter Hartkorn, at der var Grund til at udpege netop disse Statsindtægter til Bortgivelse, — medens meget Andet taler imod at bortgive disse Statens sikreste og bedste Indtægter.

Planen om Overførelse af en Del af de direkte Statsskatter til Kommunerne løser saaledes ikke en eneste af de Opgaver, som det gælder om at løse. Den giver ikke Kommunerne den af sig selv naturligt og stadigt voxende

Indtægt, hvortil de trænge, og den fjerner ikke den Ulighed i Skattebyrde, som nu er saa følelig, — den forøger den tværtimod. Den fører paa ingen Maade til den saa meget attraaede Fixering af Hartkornskatterne, idet disse tværtimod efter Overførelsen fremdeles ville stige ligesom før — kun fra et noget lavere Udgangspunkt end det i Øjeblikket givne, — og stige netop i samme Forhold og Omfang — og med samme Uligelighed som før. Den hele Plan om ad denne Vej at skaffe Kommunerne den efterspurgte Lettelse maa derfor for en mere indgaaende og omfattende Betragtning staa som ganske forfejlet; og end mere maa den siges at være dette, naar den skal betragtes som en Reform af det kommunale Skattevæsen; thi alt det, der skulde reformeres, forbliver ganske uforandret, som det er.

Dersom Forholdet var det, at Statskassens finansielle Tilstand var saa god, at den uden Erstatning kunde afgive henved 6 Mill. Kr. aarlig til Kommunerne, vilde det Spørgsmaal vel fremdeles gøre sig gældende, om det var rigtigt at fastslaa en saadan Gave for bestandig, og om en Fordeling deraf netop i Forhold til Hartkornets Størrelse i hver Kommune var den rette; men det vilde under alle Omstændigheder være givet, at der bødes Kommunerne en meget betydelig Lettelse. Men saaledes forholder Sagen sig jo aldeles ikke. Forslagene gaa ud paa, at der skal gives Statskassen Erstatning, og denne foreslaas givet ved en permanent Indkomst- og Formueskat til Staten. Herved bliver den hele Ordning endnu mere besynderlig.

Kommunerne trænge til en Indtægt, der af sig selv voxer, for derved at faa nogen Modvægt mod de stadigt voxende Udgifter; Statskassen derimod er saa heldig, at dens Indtægter snarest voxe stærkere, end de løbende Udgifter i alt Fald behøve at voxe. Man foreslaar da at paalægge Befolkningen en ny Skat, som efter sin Natur kan forudsættes at ville voxe Aar for Aar, — men denne Skat overlader man ikke Kommunerne, som netop trænge til den, men derimod til Statskassen, som ikke trænger til den, — og lader saa Statskassen til Gengæld overlade Kommunerne nogle Skatter af den Art, de netop have, Skatter, der ikke voxe, og hvorved de bestaaende Ulemper altsaa ikke i mindste Maade afhjælpes. Der, hvor der trænges til en Reform, reformerer man ikke; man sætter kun en Hartkornsskat istedenfor en anden Hartkornsskat, ja, man lader endog denne ubevægelige Skat afløse en Del af den dog altid mere bevægelige Formue- og Lejlighedsskat (thi Meningen er jo dog ikke, at denne skal opkræves uforandret trods Overførelsen af de ca. 6 Mill. Kr. til Kommunerne). Derimod reformerer man, hvor der ingen Trang er dertil, idet man benytter Lejligheden til at lade Statskassen ombytte en faststaaende, uforanderlig Skatteindtægt med en anden, der forudsættes at ville give en stadigt voxende Indtægt*). Det

---

*) Naar jeg under Sagens Behandling i Folkethinget udtalte mig stærkt imod denne Forandring og ansaa den for ret betænkelig for Statskassen, var dette grundet paa den Formening, at Indkomst- og Formueskatten snart vilde fremkalde saa megen Uvilje i Befolkningen, at det vilde vise sig vanskeligt at opretholde den. Den almindelige Begejstring, der nu synes at være for en saadan Skat, har vel ikke betaget mig min Tro paa en snarlig Misfornøjelse med den, saasnart den har gjort sin Ind-

er en lidet tilfredsstillende Maade at gennemføre en Reform af de kommunale Skatter paa.

Dersom man simpelt hen havde indskrænket sig til at foreslaa en Lov om Indførelse af en kommunal Indkomst- og Formueskat, hvis Udbytte direkte skulde anvendes til Nedsættelse af Hartkornsskatterne, vilde man ganske anderledes sikkert og klart naaet sit Maal: en Lettelse af Hartkornet og en Omlægning af Skattebyrden, der fordelte den mere ligeligt efter Skatteydernes Evne. Naar Statskassen ved Siden heraf gav Landkommunerne de 782,000 Kr. aarlig, som det nu foreslaas at lade den give dem uden at give København og Købstæderne noget tilsvarende Beløb, vilde man i Virkeligheden naa det Resultat, man nu ønsker at naa, paa en langt sikrere og virksommere Maade. Det vilde staa klart for Befolkningen, hvad det Hele drejer sig om, hvad og hvor meget Kommunerne faa af Staten, samt hvilke Skatteydere der vilde faa en Lettelse og hvilke der vilde faa en forøget Skattebyrde. Den nu foreslaaede »Bytten Gaarde«, hvorved Staten overlader Kommunerne en af sine Skatter imod at paalægge Kommunernes Beboere en ny Skat til Staten, og hvorved Staten paatager sig at opkræve den Skat, som Kommunerne skal have (jfr. Skatteomlægningslovens § 2), medens Kommunen paaligner og opkræver den Skat, som Staten skal have (jfr. Indkomstskatlovens §§ 17—18 og § 38), kan kun have den Virkning at gøre den hele Reform saa uklar, uoverskuelig og uforstaaelig for Befolkningen, at den vækker Illusioner og fremkalder Skuffelser,

---

træden i Praxis; men de, der have foreslaaet eller stemt for Skatteforandringen, nære jo ingen saadan Bekymring, og for dem maa derfor Resultatet stille sig som ovenfor angivet.

medens det er ganske umuligt for Nogen at forudse, hvilke finansielle Resultater den vil give henholdsvis Stat og Kommune. Den hele »Reform« bygger paa den Fiktion, at Statsskatteydere og kommunale Skatteydere ere to forskellige Slags Mennesker, saa at det bliver en Fordel for den ene Klasse, at man lægger en Del af dens Skattebyrde over paa den anden Klasse, medens Sandheden er den, at tildels de samme Personer udrede begge Skatter af den samme Lomme, og at det vil være disse ganske ligegyldigt, at de slippe for at betale lidt af den hidtidige Skat til Kommunen, naar de samtidig skulle svare akkurat lige saa meget — maaske endog lidt mere -- i Skat til Staten.

IV. Hvad der bør og hvad der kan gøres.

Som alt antydet deler det foreliggende Spørgsmaal sig i to Hoveddele: 1) Tilvejebringelse af en Nedgang i den kommunale Skattebyrde ved Statens Hjælp, og 2) en Omordning af det kommunale Skattevæsen, hvorved de bestaaende Uligheder i de Enkeltes Skattebyrder fjernes eller dog formindskes og det stærkt bebyrdede Hartkørn saa vidt mulig ophører at være Basis for Paaligning af nye eller forøgede Skatter. Det er navnlig det første Punkt, som her er Genstand for vore Undersøgelser, og det vilde føre for vidt her at komme nærmere ind paa Enkelthederne i en kommunal Skattereform; vi skulle derfor med Hensyn hertil blot angive de Hovedpunkter, som det paa dette Omraade gælder om.

1. Enhver Virksomhed, som foregaar i en Kommune, bør ogsaa yde Skat til denne, selv

om den Paagældende ikke bor der. Da dette allerede er Tilfældet for Landejendomsbesidderes Vedkommende igennem den kommunale Hartkornsskat, er det de øvrige borgerlige Næringer, som det gælder om paa denne Maade at beskatte, og særlig den Virksomhed, som drives af Aktieselskaber.

Landstinget har alt for sit Vedkommende søgt at ordne dette Forhold, og Regeringen har fuldtud tiltraadt det af Tinget vedtagne Lovforslag, idet Indenrigsminister Hørring i Oktober 1896 forelagde Folketinget et hermed enslydende Forslag til Lov om Afgift af Næringsvirksomhed i visse Tilfælde. Forslaget gaar ud paa, at naar en Person i en Kommune, i hvilken han ikke har skattepligtigt Ophold, driver Haandværks-, Fabriks-, Handels- eller anden dermed beslægtet Næringsvirksomhed, saasom Vexellerer- og Bankvirksomhed, Agenturvirksomhed eller Virksomhed ved Forsikring mod Præmie eller Virksomhed ved Befordring af Personer eller Gods eller Beværternæring, skal han for saadan Næring svare en Afgift til Kommunens Kasse, der af Ligningsmyndigheden under Hensyn til vedkommende Erhvervs Betydning og Omfang bestemmes for et Aar ad Gangen til fra 10 Kr. til 1200 Kr. aarlig, dog ikke over 3 pCt. af Nettoindtægten. Herved vil altsaa en Nettoindtægt af saadan Virksomhed af indtil 40,000 Kr. kunne rammes med 3 pCt. — Derhos bestemmes, at her i Landet hjemmehørende Aktieselskaber og andre Selskaber med begrændset Ansvar samt Kommanditaktieselskaber, som ved Næringsdrift eller paa anden Maade søge Erhverv, skulle svare 3 pCt. aarlig af deres Nettoindtægt, ligesom ogsaa Forbrugs- og

Produktionsforeninger samt andre kooperative Foreninger, naar Virksomheden udstrækkes ud over Medlemmernes Kreds. Den her omhandlede Beskatning rammer endelig ogsaa Selskaber og Foreninger, der ere hjemmehørende i Udlandet.

Ved disse Bestemmelser vilde de to Hovedmangler ved den nugældende kommunale Beskatning fjernes, at Kommunens Beboere maa konkurrere med Virksomheder af samme Art som deres egen, der ere ganske fritagne for Skat til Kommunen, og at Aktieselskaber ligeledes ere fritagne for saadan Skat, hvad der særlig i vor Tid faar Betydning, da saa mange industrielle og kommercielle Foretagender, der tidligere dreves af en enkelt Person, saaledes endog Skræderetablissementer og lignende Haandværksforretninger saa vel som almindelige Butiksudsalg, gaa over til at blive Aktieselskaber, i hvilke ofte kun nogle ganske faa Personer ere Interessenter, men hvorved Virksomheden delvis bliver fritagen for Skat. Lovforslaget indeholder saaledes alt det, der altid er bleven betragtet som Hovedsagen i en eventuel Lov om mellemkommunal Beskatning, medens det under de mangeaarige Forhandlinger om en saadan Lov har vist sig, at den iøvrigt er ganske uigennemførlig, fordi Grundlaget for den kommunale Beskatning er saa højest forskelligt i Byerne og paa Landet. Om der end naturligvis i det Enkelte kan være Tale om Modifikationer, særlig med Hensyn til Skattens Ansættelse, betegner det af Landstinget vedtagne Lovforslag derfor sikkert den eneste Vej, ad hvilken Kommunerne kunne vente at faa deres mangeaarige Ønske om en Beskatning af Aktieselskaber og af udenbys Boende opfyldt og dermed en ny

Skatteindtægt, som kan medføre en Lettelse for de nuværende Skatteydere.

Desuagtet har Folketinget ladet Lovforslaget henligge urørt efter en første Behandling, der just ikke viste nogen velvillig Stemning overfor Forslaget. Venstre-reformpartiets Fører fastholdt det gode gamle Venstrekrav: Alt eller Intet; naar han ikke kunde faa den Lov, som sytten Aars Forhandling har vist det umuligt at opnaa Enighed om, vilde han ikke have denne Lov. Og det moderate Venstres Fører brød sig ikke om den, naar han ikke kunde faa de Hartkornsejere, der ikke bo i Kommunen, til at betale personlig Formue- og Lejlighedsskat, uagtet det er indlysende, at den Side af dens Forhold, som alene vedkommer den Kommune, hvori de ikke bo, er deres Landbrugs-virksomhed, hvoraf de betale Skat i Form af Hartkornsskat.

Det foreliggende Lovforslag er utvivlsomt et væsentligt Bidrag til en Reform af det kommunale Skattevæsen og indeholder i hvert Fald Løsningen af den her nævnte Del af Opgaven; men den Mangel paa Interesse, som Folketinget har vist det, varsler kun lidet godt for en saadan Reforms Gennemførelse.

2. Der bør sættes en fast Grændse for Hartkornets Beskatning, og det saaledes, at der samtidig opnaas større Ligelighed i Hartkornets Skattebyrde i de forskellige Kommuner.

Uden at komme nærmere ind paa den Maade, hvorpaa en saadan Fixering af Hartkornsskatterne bør søges naaet, skulle vi kun bemærke, at det maa fastholdes, at det er det overbebyrdede Hartkorn,

som det gælder om at skaffe dels Lettelse, dels Sikkerhed imod en yderligere Bebyrdelse, medens der ingen særlig Grund er til at lette Hartkornet i de Kommuner, hvor dets Skattebyrde kun er forholdsvis ringe. Opgaven skulde jo netop ogsaa være den at skaffe større Lighed i Hartkornets Beskatning hele Landet over. Der er saaledes næppe særlig Grund til at skaffe de 264 Sognekommuner, i hvilke de kommunale Hartkornsskatter i 1894 ikke naaede 15 Kr. pr. Td., nogen Lettelse, og der er næppe samme Grund til at sætte en absolut Stopper for en stigende Skattebyrde i de 294 Kommuner, hvor de ikke var naaet op til 20 Kr. pr. Td. H., som i de 116 Kommuner, hvor de oversteg 30 Kr. En ganske ensformig Fixeringsregel for hele Landet vilde saaledes næppe være paa sin Plads undtagen som en Maximumsgrændse, ud over hvilken der ikke kan gaas i nogen Kommune; men der kunde sikkert være Grund til at sætte selv denne Maximumsgrændse lidt lavere i én Del af Landet end i en anden under Hensyn til Hartkornets forskellige Værdi i de enkelte Landsdele.

3. Det er ikke blot Hartkornsskatterne, men ogsaa Formue- og Lejlighedsskatten, for hvis Størrelse og fortsatte Stigning der bør sættes en Grændse. En Skat, der i den Grad som denne er prisdreven til Ligningskommissionens Vilkaarlighed og hvor det efter Forholdets Natur er den Enkelte umuligt at værges sig imod en ubillig Ansættelse, bør ikke stige til saadanne Procentsatser, at Uligheden og Ubilligheden kan antage meget store Dimensioner. Og lige saa lidt som det er heldigt, at Hartkornsejerne blive altfor uligeligt beskattede i hinanden nærliggende Kommuner,

lige saa lidt er det heldigt, at den personlige Skatteydelse gør én By eller Landkommune til et meget dyrere Opholdssted end en anden. I al Almindelighed tør det vistnok siges, at 5 pCt. er en Grændse, som denne Skat ikke burde kunne overstige, medens den nu i adskillige Købstæder naaer op til 6 à 8 pCt. og derover.

I nær Forbindelse hermed staar Fordringen om faste Vedtægter for Paaligning af Formue- og Lejlighedsskat. Nu er Paaligningen ganske overladt til Ligningskommissionærernes Forgodtbefindende, og Klagerne over disses Vilkaarlighed og Ansættelsernes Ubillighed ere mange. Og Skatteyderne staa ganske værgeløse overfor al denne Vilkaarlighed; saa længe der ingen Vedtægt er, kan en Paaanke aldeles Intet nytte; man er simpelt hen retløs. Dette er udtrykkelig anerkendt af afd. Indenrigsminister Ingerslev, der saa nøje kendte disse Forhold, og selve Fordringen om Indførelse af Vedtægter blev saa stærkt og dygtigt under Folketingets Forhandlinger ifjor gjort gældende og Vigtigheden af denne Reform saa stærkt fremhævet af Direktør Bramsen, at jeg her ganske kan henholde mig til hans Udtalelser derom*).

For at kunne gennemføre de to sidste Foranstaltninger vil det være nødvendigt, at Staten kommer Kommunerne til Hjælp enten ved at overtage nogle af de dem nu paahvilende Udgifter eller ved at overlade dem nogle af sine Indtægter eller endelig paa begge Maader. Vi vende os hermed til den Del af

---

*) Se Folketingstidenden f. 1896—97 Sp. 5981—87 og 6009—13.

Spørgsmaalet, som er den egentlige Genstand for vor Undersøgelse.

1) At Staten bør overtage nogle af de Kommunerne paahvilende Udgifter, er allerede anerkendt ved det Rigsdagen foreliggende Skolelovforslag. Det gaar, som alt nævnt, ud paa, at Staten overtager Udgiften til de Lønningstillæg til Lærere og Lærerinder, som Lovforslaget vil tillægge dem, til et samlet Beløb af noget over 750,000 Kr. aarlig til Kommuner udenfor København, hvortil kommer 170,000 Kr. til Københavns Kommune nærmest til samme Formaal; at den endvidere befrier Købstæderne og Landkommunerne for et Beløb af ca. 424,000 Kr. af de dem nu paahvilende Udgifter, for at de dermed kunne dække Udgiften til det forøgede Antal Lærere, som Loven kræver, samt at den endelig overtager ca. 140,000 Kr. af de nu Skolefondene paahvilende Udgifter. M. a. O.: det er et samlet Beløb af henved $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr., som den paatænkte Forbedring af Skoleforholdene udkræver, og dette Beløb vilde det ved Fastholden af, at Skolevæsenet er en kommunal Sag, paahvile Kommunerne at skaffe tilveje, hvis ikke Loven overførte dette Beløb til Statskassen.

Ganske i Overensstemmelse med dette Princip vilde det da være, om Staten paatog sig de Udgifter, som den absolut nødvendige og højst paatrængende Forbedring af Politivæsenet vilde kræve af Kommunerne efter den nu gældende Orden, — og det saa meget mere, som det for en stor Del sker af Hensyn til Retsplejen, der jo er Statssag. Ogsaa herved vilde Kommunerne befries for en Udgift, som stiger, idet det vilde være muligt ved Gennemførelsen af en

saadan Foranstaltning at fixere Kommunernes Udgifter til Politi. Men Staten kunde meget vel forsvare at gaa et Skridt videre og ved at overtage dels Delinkventomkostningerne, dels Noget af Udgifterne til Arrest- og Fængselsbygninger, derunder fremtidige Nybygninger, delvis sikre imod en fortsat Stigning af disse Udgifter, og i hvert Fald nedbringe de alt nu Kommunerne paahvilende Udgifter endel. Med de Erfaringer for Øje, som man nu har om Betydningen af den Lettelse, Statens Overtagelse af Sindsygeanstalterne efterhaanden har bragt Kommunerne (jfr. foran), er der al Grund til at antage, at disse allerede ved de her nævnte Foranstaltninger i Aarenes Løb vilde faa nok saa stor en Lettelse som ved det Beløb af 782,000 Kr., som Statskassen efter Regeringens Forslag maaske giver Afkald paa til Fordel for Landkommunerne.

Men det er ingenlunde vor Mening, at Staten skulde blive staaende herved. Der er, selv om man vil gaa denne Vej, — og da end mere, naar man ikke vil gaa den —, al Grund til desforuden at give Kommunerne en Indtægt, som kan sætte dem i Stand til at nedsætte de bestaaende Skatter — baade Hartkornsskatterne paa Landet og Formue- og Lejlighedsskatten i Købstæderne og Handelspladserne. Det er klart, at ethvert Forslag, som gaar ud paa at give Statskassen Erstatning for det Beløb, den overlader Kommunerne, for saa vidt kun har den Betydning at være en Omlægning af Skatterne, der letter Byrden for Nogle ved at forhøje den for Andre. Men dette er jo netop for en stor Del ogsaa det Formaal, som skal have for Øje ved en Skattereform. Det er kun, for saa vidt

der desforuden bliver et udækket Beløb, for hvilket Staten ikke faar Erstatning, at Kommunebeboerne faa en virkelig Gave. Dette er i Regeringsforslagene kun Tilfældet med de 782,000 Kr., hvori Statskassens Gave til Kommunerne bestaar, og dette Beløb bliver da naturligt Maalestokken for de forskellige Forslags Betydning i saa Henseende. De foran nævnte Forslag kunne da formentlig ganske sættes ved Siden af Regeringsforslagene med Hensyn til, hvad der skænkes Kommunerne; men den videre Udvikling vil vise, at en yderligere Liberalitet ikke herved er udelukket. Vi for vort Vedkommende kunne godt gaa med til en større Dotation til Kommunerne, hvorom nedenfor.

2) Fastholdes det altsaa, at det endvidere gælder om at lade Statskassen overlade Kommunerne Noget af sin Indtægt, og at dette bør ske saaledes, at Kommunerne derved ikke faa en blot øjeblikkelig Lettelse, men tillige sættes i Stand til at møde stigende Udgifter med en stigende Indtægt, saa at der ikke strax indtræder en ny Stigning af de direkte paalignede Skatter, frembyder det sig maaske som det naturligste, at det bliver en eller flere af de indirekte Afgifter, som Staten deler med Kommunerne. Dog gives der jo ogsaa direkte Skatter, som af sig selv voxe; det gælder saaledes om Bygningsafgiften, som Byerne skulde have; kun om Hartkornsskatterne er det givet, at der ved deres Overførelse til Landkommunerne ikke vil blive Tale om nogen stigende Indtægt for disse.

Paa den anden Side maa man ogsaa erindre, at man overfor Nutidens store og Aar for Aar stigende Krav til Statskassen maa være varsom med engang for

alle at bortgive store Beløb af Statskassen uden nogen Udsigt til Erstatning. Men ogsaa i saa Henseende er Betæneligheden langt mindre ved at bortgive en vis Forholdsdel af en Indtægt, som forandrer sig med Konjunkturerne, end et fast bestemt Beløb, som Statskassen selv under ugunstige og vanskelige Forhold maa give Afkald paa. Det, Kommunerne kunne kræve af Statskassen, er fornuftigvis dog kun, at den skal dele med dem af sit Overflod, ikke, at den endog i trange Tider skal blotte sig selv for at komme dem til Hjælp.

Den Tanke, som under Forhandlingerne i Lands-tinget blev fremsat, at overlade Kommunerne en vis Andel i Toldindtægterne, har derfor ikke lidet Tiltalende ved sig. Det har vist sig at være under gunstige Forhold den stærkest stigende Indtægt, og man vilde ved at give Kommunerne Del heri netop naa at give dem en saadan af sig selv voxende Indtægt, som de trænge til. Havde man saaledes t. Ex. overladt Kommunerne 10 % af Indførselstolden og den dermed sammenhængende Afgift af indenlandsk Roesukker, vilde Kommunerne i 1892—93 have erholdt ca. 2,39 Mill. Kr., i 1896—97 derimod 2,87 Mill. Kr., altsaa næsten $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. mere, medens det for Staten netop paa Grund af den stærke Stigning ikke vilde have haft stor Betænelighed at afstaa saa meget mere i det sidste Aar. Og idet man naturligvis maatte fordele dette Beløb efter Folketal, vilde man samtidig fyldestgøre det Formaal, at give Landkommunerne en forholdsvis større Andel af Beløbet, end de selv have ydet i Skat; thi det er tilstrækkelig statistisk godtgjort, at Toldbyrden pr. Ind. er ikke saa lidt ringere paa Landet end i Byen.

Hvorvidt Staten vilde kunne afse saa stor en Del af Toldindtægterne uden Erstatning, lader der sig i Øjeblikket næppe udtale Noget bestemt om, fordi det i saa høj Grad beror paa den Maade, hvorpaa Toldreformen gennemføres. Muligt er det endog, at dennes Gennemførelse vilde lettes ved en saadan Plans Fremkomst. Men saa meget er i hvert Tilfælde klart, at denne Plan ikke lader sig forbinde med nogen væsentlig Nedgang i Toldindtægterne, uden at der ad andre Veje maa søges Erstatning. Der er imidlertid for os saa meget mindre Grund til at dvæle herved, som det ikke nærmest er den Vej, vi havde tænkt at foreslaa.

Det forekommer os nemlig, at der er en Afgift, som det ligger endnu nærmere at lade Statskassen dele med Kommunerne, nemlig Brændevinsafgiften, fordi Brændevinsdrikkeriet staar i ret nøje Forhold til nogle af Kommunernes Udgifter. Vi staa tilmed her overfor en Afgift, som ganske bortset fra de her foreliggende Spørgsmaal bør forhøjes — og derfor ogsaa længe før de foreliggende Lovforslags Fremkomst er foreslaaet forhøjet — for at komme til at staa i det rette Forhold til andre tilsvarende Afgifter og da navnlig til Ølskatten, ved hvis Indførelse i 1891 det var en bestemt Forudsætning, at den skulde føre en Forhøjelse af Brændevinsafgiften med sig; og efter at Ølskatten nu er bleven forhøjet, bliver dette Krav saa meget mere paatrængende. En Forhøjelse af Brændevinsafgiften maa da betragtes som en Sag, der i og for sig staar paa Dagsordenen, og man er derfor berettiget til at regne med denne Faktor.

Mod den foreslaaede Forhøjelse til 1 Kr. pr. Pot Spiritus af 100 pCt. Styrke kan det med Føje indvendes,

at det er ganske umuligt at beregne de finansielle Virkninger af en saa stor Forhøjelse. Det er da ogsaa bekendt, at Finantsministeren i forrige Samling erklærede sig beredt til at blive staaende ved 50 Øre. Ud over dette Beløb (svarende til 23,7 Øre pr. Pot 8°), altsaa en Forhøjelse af 32 Øre (15,2 Øre pr. Pot 8°), vil man da vel næppe kunne komme. Ved en saadan Forhøjelse maatte man formentlig paaregne en Nedgang i Forbruget med ca. 25 pCt. Men hertil kommer den Afgang, der vil fremkomme ved, at Sprit til teknisk Brug fritages for Afgift. Hertil er i Anmærkningerne til Lovforslaget paaregnet $\frac{1}{2}$ Mill. Potter à 100 %; men dette menes af Sagkyndige at være for lavt. Gaar man ud fra den i 1896 tilvirkede Mængde (med Fradrag af Udførselen), ca. 17 Mill. Potter à 100 %, og anslaar Forbruget i teknisk Øjemed til ca. $\frac{3}{4}$ Mill. P., medens det øvrige Forbrug antages at ville gaa ned fra $16\frac{1}{4}$ til $12\frac{1}{4}$ Mill. P., vilde en Afgift af 50 Øre give et Beløb af ca. 6,12 Mill. Kr. istedenfor 3,14 Mill. Kr. i 1896—97, altsaa en forøget Indtægt af (rundt) 3 Mill. Kr.

Med de nuværende politiske Forhold for Øje, maa man imidlertid vistnok gaa ud fra, at Venstre næppe vil gaa ind paa den nævnte Forhøjelse af Brændevinsafgiften, medmindre der samtidig vedtages en Indkomst- og Formueskat, — ligesom man paa den anden Side tør gaa ud fra, at Højre ikke vil gaa ind paa sidstnævnte Skat, naar der ikke samtidig vedtages den Forhøjelse af Brændevinsafgiften, som maa anses for i sig selv ønskelig og derhos paakrævet som nødvendig Konsekvens af det øvrige Afgiftssystem. Disse to Love ere da ogsaa af Regeringen satte i den nøjeste

Forbindelse med hinanden. Man er derfor vistnok berettiget til at gaa ud fra, at enten faar Staten begge disse Skatter, eller ogsaa faar den ingen af dem. Men der er ogsaa Grund til at antage, at der vil blive et vist Forhold imellem de Beløb, som de hver for sig skulde indbringe. Efter vor Formening vilde der tilvejebringes et ganske passende Forhold, naar der overfor en Forhøjelse af Brændevinsafgiften, der maa forudsættes at give en Indtægtsforøgelse af ca. 3 Mill. Kr., kom til at staa en Indkomst- og Formueskat, der paaregnedes at give ca. 4 Mill. Kr., hvad der efter de af Regeringen i Anmærkningerne til Lovforslaget givne Oplysninger vilde kunne naaes ved en Indkomstskat af 1 % og en Skat paa produktiv Formue af $\frac{1}{4}$ p. m.

Vi forbigaa her ganske de forskellige principielle Spørgsmaal, som knytte sig til Indførelsen af Indkomst- og Formueskat, derunder ogsaa det betydningsfulde Spørgsmaal, om ikke en Beskatning af Indkomstkilderne burde foretrækkes for den af Regeringen foreslaaede Form. Vi beskæftige os her nemlig kun med de forventede finansielle Resultater, og disse ville kunne blive de samme, hvad enten man vælger den ene eller den anden Basis for Paaligningen.

Med en Brændevinsafgift af 50 Øre pr. Pot 100 % og en Indkomstskat af 1 pCt. med Tillæg af en Formueskat paa $\frac{1}{4}$ p. m. vilde Staten altsaa formentlig kunne paaregne en Indtægtsforøgelse af omtr. 7 Mill. Kr. Men paa den anden Side vil Skoleloven paadrage den en Udgiftsforøgelse til Bedste for Kommunerne af ca. $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr. og hertil maatte, dersom de foran omtalte Forslag om Overtagelse af Delinkvent-

omkostninger og en Del af Udgifterne til Justits- og Politivæsen gennemførtes, yderligere føjes et Beløb af vistnok ca. $\frac{3}{4}$ Mill. Kr. Dernæst maa man gaa ud fra, at en Revision af Toldloven vil medføre en Nedgang i Toldindtægterne, der mindst maa sættes til 1, maaske til $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr., saa at der, selv om de nysnævnte $\frac{3}{4}$ Mill. Kr. ikke medtages, i hvert Fald næppe vilde kunne paaregnes som samlet Resultat af de her nævnte Foranstaltninger en Indtægtsforøgelse for Staten af mere end (rundt) 4 Mill. Kr. Dette Beløb vilde den altsaa — foruden de forannævnte Lettelser — kunne tilbyde Kommunerne uden at forringe sin nuværende Status. Hvorvidt det vilde kunne forsvares at gaa videre og yderligere overdrage Kommunerne et Beløb af Statens nuværende Indtægtsbeløb som en direkte Gave, saaledes som det af Regeringen er foreslaaet for et Beløb af 782,000 Kr., maa selvfølgelig bero paa en nærmere Undersøgelse og Overvejelse af Statens helé finantsielle Status; vi skulle ikke her komme ind paa en saadan, men kun udtale, at vi ikke anse dette for udelukket; vi holde os dog foreløbig her med dette Forbehold til de foran angivne Tal, idet vi kun bemærke, at allerede et Beløb af 4 Mill. Kr. overfor et samlet kommunalt Skattebeløb af ca. 30 Mill. Kr. (jfr. Statistisk Tabelværk, 4de Række, Litra E Nr. 4, S. 22—23) vilde muliggøre en betydelig Lettelse for de nu benyttede kommunale Skatteobjekter, som det jo er Opgaven at tilvejebringe.

Men hvad enten man nu maatte bestemme sig for et Tilskud af 4 eller 5 Mill. Kr. eller mere, synes der efter det foran Udviklede kun Rimelighed for at gaa en af to Veje. Den ene er den, at betragte Statskassens

Indtægter som en samlet Helhed, hvoraf man beslutter at overdrage Kommunerne et vist Beløb uden Hensyn til, fra hvilken Kilde dette hidrører. At sige, at Beløbet skal hidrøre fra de direkte Skatter, naar disse selv dog ikke gaa over til Kommunerne, og deres Udbytte ikke engang er Norm for Beløbets Størrelse, synes ret unaturligt, og at vælge denne i sig selv besynderlige Omvej blot for at slaa fast, at en vis Del deraf skal fordeles efter Hartkornet, synes ganske unødvendigt og overflødigt; Loven af 8de Maj 1894 viser, at man ogsaa uden det godt kan fastslaa Hartkornet som Fordelingsbasis imellem Landkommunerne. Men denne Vej har den Mangel, at den ikke giver nogen Hjælp overfor Kommunernes stigende Udgifter, og at man derfor inden ret lang Tid vil mødes af ganske de samme Klager over denne fortsatte Stigning som nu.

Den anden Vej er den, at man ligefrem giver Kommunerne Andel i de stigende Indtægtsposter, som man skaber netop for at kunne komme Kommunerne til Hjælp. Det er ikke blot i sig selv den naturligste og simpleste Vej at gaa, men den anbefales ogsaa af andre Hensyn. Det er, som alt nævnt, netop Brændevinsdrikningen, som i ikke ringe Grad foraarsager nogle af de kommunale Udgifter, som stadig stige; det er da ogsaa naturligt, at Afgiften derfor hjælper Kommunerne til at bære disse Byrder. Og skulde det vise sig — som man jo haaber — at en stærk Forhøjelse af Afgiften vil virke ikke blot til den paaregnede øjeblikkelig indtrædende Nedgang i Drikkeriet, men derefter ogsaa til vedblivende at formindske dette og da netop det overdrevne Drikkeri, tør man ogsaa heraf

vente en Standsning eller Nedgang i Kommunernes Udgifter. Og hvad Stats-Indkomstskatten angaar, da er det — bl. A. — en af dens svage Sider, at der hos hver enkelt Kommune vil være en vis Tilbøjelighed til at holde en nænsom Haand over sine egne Indbyggere, saa længe Talen blot er om at skaffe Staten Indtægter. Dersom derimod Kommunen selv er interesseret i, at det Udbytte, Skatten giver for dens Vedkommende, ikke bliver for lille, vil der være langt mere Udsigt til, at Skatten giver Staten den paaregnede Indtægt. I modsat Fald vil det let vise sig, at Udbyttet af Skatten langt fra kommer til at svare selv til den vistnok moderate Beregning, som er gjort i Anmærkningerne til Lovforslaget.

Med Hensyn til Fordelingen af den Del af disse Indtægter, som man vilde tillægge Kommunerne, maatte da deres Andel i Indkomst- og Formueskatten selvfølgelig blive en vis Kvota af, hvad der opkræves i hver Kommune, medens deres Andel i Brændevinsafgiften maatte fordeles i Forhold til Folketallet. Fordelingen paa Hovedgrupperne København, Købstæderne og Landdistrikterne vilde da komme meget nær op til det i Regeringsforslaget beregnede Forhold ved Overførelsen af de direkte Skatter. Gaa vi saaledes ud fra de foran forudsatte Beløb og fra, at Halvdelen af Brændevinsafgiftens ca. 6 Mill. Kr. og $\frac{1}{4}$ af Indkomst- og Formueskattens 4₁₃ Mill. Kr. *) skulde tilfalde Kommunerne paa den angivne Fordelingsbasis, vilde Fordelingen blive følgende:

---

*) Beregnet paa Grundlag af de i Lovforslaget forudsatte Tal med 1 $\frac{0}{0}$ Indkomstskat og 0,25 p. m. Formueskat.

			Lovforslagets Fordeling af de overførte direkte Skatter	
København vilde faa ca...	745,000 Kr. eller	18,5 %	18,6 %	
Købstæderne	715.000 - —	17,7 -	16,4 -	
Landdistrikterne	2,573,000 - —	63,8 -	65,0 -	
	4,033,000 Kr. eller	100 %	100 %	

Indenfor de to sidste Grupper vilde Fordelingen imellem de enkelte Købstæder, men særlig imellem Landkommunerne indbyrdes, derimod blive en anden end efter Lovforslaget, men formentlig netop en langt heldigere, idet der ganske sikkert paa denne Fordelingsbasis vilde tilfalde de stærkt bebyrdede Kommuner forholdsvis mest, de lidet betyngede derimod endel mindre.

Det er dog, som sagt, ikke vor Mening, at man skulde blive staaende ved en Ordning, som netop kun giver Kommunerne et Beløb, der svarer til den Indtægtsforøgelse, de nye Afgifter og Skatter vilde give Kommunerne. Med Statskassens øjeblikkelige gunstige Status for Øje og særlig under Hensyn til den forøgede Indtægt, som Ølskattens Forhøjelse giver Statskassen, mene vi, at der i Øjeblikket er al Grund til at gaa videre og ydermere give Kommunerne et direkte Tilskud, som dog — for ikke at binde Statskassen for bestandig — foreløbig burde have en midlertidig Karakter, t. Ex. gælde for 5 Aar. Vi tænke os da dette Tilskud nærmest ordnet efter de i Lovene af 8de Maj 1894 og 10de April 1895 fulgte Principer, saaledes at man navnlig fulgte den sidste med Hensyn til Tilskudets Størrelse og Fordeling imellem København, Købstæderne og Landdistrikterne; derimod kunde man, om man fandt

det rigtigt, følge den første ved Fordelingen af det disse tilfaldende Beløb og altsaa fordele det efter Hartkorn, for ogsaa delvis at benytte denne Basis. Og dersom man ikke vilde gaa ind paa den her foreslaaede Overtagelse af en Del Udgifter til Rets- og Politivæsen (formentlig til et Beløb af ca. $\frac{3}{4}$ Mill. Kr.), vilde det vel endog kunne forsvares at gaa til det Dobbelte af det i Loven af 1895 fastsatte Beløb, — hvad der dog for vort Vedkommende er en ganske subsidiær Henstilling. I saa Fald vilde Fordelingen imellem Hovedgrupperne ogsaa absolut taget vise sig meget nær ved Lovforslagenes Fordeling imellem disse, idet der da vilde tilfalde:

København.... ca.	971,000 Kr.	Efter Lovforslaget fik de:	1,098,000 Kr.
Købstæderne .. -	989,000 -		970,000 -
Landdistrikterne -	3,803,000 -		3,832,000 -
	5,763,000 Kr.		5,900,000 Kr.

Det samlede Beløb vilde altsaa blive ca. 137,000 Kr. mindre, — og denne Nedgang vilde i alt Væsentligt falde paa København.

Det Formaal, Lovforslaget har sat sig ved sin Fordelingsbasis, vilde altsaa for Hovedgruppernes Vedkommende lige saa godt kunne naaes ad den her foreslaaede Vej. Men i den fortsatte Fordeling kommer man til andre og formentlig langt heldigere Resultater, navnlig for saa vidt angaar de Landdistrikterne tilfaldende Beløb.

Det vil saaledes ses, at vore Forslag saa langt fra sigte paa at modarbejde de i Regeringsforslagene tilsigtede Formaal, at de tvært imod aabne Mulighed for at naa til ganske det samme Hovedresultat. Dette vil

blive endnu klarere ved følgende Sammenstilling af de samlede finansielle Resultater af begge Forslag.

Efter de i Folketinget af Regeringen i forrige Samling fremsatte Lovforslag, der jo dannede Grundlaget for hele den der førte Forhandling, skulde der paalægges Befolkningen følgende Skatteforøgelser eller nye Skatter:

Brændevinsafgiften forhøjes med ca.	5,138,000 Kr.	
Indkomst- og Formueskat med	<u>5,118,000 —</u>	
		10,256,000 Kr.

Paa den anden Side foresloges

Toldindtægterne nedsatte med.....	1,036,000 Kr.	
Af de direkte Skatter overføres til		
Kommunerne	5,900,000 ..	
Af kommunale Skoleudgifter over-		
tager Statskassen.....	<u>1,490,000 —</u>	
		8,426,000 —

Herefter vilde altsaa det samlede Resultat blive en

Forøgelse af Statskassens Indtægter med..... 1,830,000 — *)

Efter vort Forslag stiller Resultatet sig saaledes: Skatteindtægterne forhøjes ved

Brændevinsafgiften med	ca. 3,000,000 Kr.	
Indkomst- og Formueskat	<u>4,135,000 —</u>	
		tils. 7,135,000 Kr.

Derimod forudsættes der at blive

en Nedgang i Toldindtægterne af ca.	1,500,000 Kr.	
Af kommunale Skoleudg. overtages	1,490,000 —	
— Politiudg. m. v. — ca.	750,000 —	
Kommunernes Andel i Indkomstskat		
og Brændvinsafgift ca.....	4,033,000 —	
Et direkte Tilskud til Kommunerne af	<u>865,000 —</u>	
		tils. 8,638,000 —

*) Ved de af Finantsministeren under Toldlovens Forhandling akcepterede Nedsættelser til et samlet Beløb af $4\frac{1}{4}$ Mill. Kr. samt det i Udsigt stillede Afslag paa Brændevinsafgiften forandredes dette Resultat saa væsentligt, at der istedetfor en Indtægtsforøgelse for Statskassen maatte paaregnes en Indtægtsnedgang af ca. $3\frac{1}{2}$ Mill. Kr.

Der vilde herefter for Statskassen blive et Tab af omtrent $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr., som altsaa bliver en tilsvarende Nedgang i den samlede Skattebyrde. Det finantsielle Resultat falder altsaa omtrent midt imellem de oprindelige Regeringsforslag og de senere af Finantsministeren antydede Ændringer i disse, dog nærmere ved de sidste.

Men i Retning af at fyldestgøre det, der bør være Maalet for en Skattereform, naa vore Forslag en Del videre og frembyde særlig følgende Fortrin:

Der rækkes ikke Landkommunerne en Hjælp blot én Gang for alle til Nedbringelse af deres kommunale Skattebyrde, hvorefter denne fremdeles fortsætter sin Stigning i det gamle Forhold og paa den gamle Basis; men der skaffes dem ved Siden af en midlertidig Indtægt af samme Art og Fritagelse for nogle stærkt voxende Udgifter en Indtægt af over $2\frac{1}{2}$ Mill. Kr., som tør ventes Aar for Aar at ville voxe og i hvert Fald gøre Skatternes Stigning langsommere og mindre følelig.

Der tilvejebringes en Fordeling mellem de enkelte Kommuner, som i ganske anden Grad vil ramme det Formaal at lette særlig de haardt betyngede Kommuner, idet Fordelingen istedetfor den uheldige ligelige Fordeling efter Hartkorn faar en tredobbelt Basis. Af det i sidstnævnte Tilfælde Landdistrikterne tilfaldende Beløb vilde de 2,073,000 Kr. blive fordelt efter Folketal, de 536,000 Kr. i Forhold til, som Kommunen rammes af den nye Indkomstskat, og enten 615,000 Kr. efter Hartkorn og et lignende Beløb i Forhold til Kommunernes Udgift til Politi og Retsvæsen, eller subsidiært 1,230,000 Kr. efter Hartkorn. Da det særlig er de folkerige Kommuner og de, i hvilke Hartkornet

har en forholdsvis stor Værdi, der som Regel have den største Skattebyrde, er der herefter langt mere Udsigt til, at de Kommuner, hvor Skattebyrden er stor, ogsaa ville faa en nogenlunde tilsvarende Lettelse.

Man undgaar at berøve Staten for bestandig Indtægtsposter, som have lang Tids Hævd og høre til de sikreste under alle vekslede Konjunkturer.

Man undgaar den Uklarhed og Uoverskuelighed, som den hele Foranstaltning faar ved den foreslaede Ombytning af Skatter, som kun er skikket til at skjule det sande Forhold og fremkalde Illusioner og Skuffelser hos Befolkningen ved at bibringe den Indtrykket af, at Statskassen giver den en meget stor Sum, som den i Virkeligheden selv kommer til at betale i Form af forøget Skat til Staten.

Det kommer derimod til at staa langt mere klart, at der i første Linie er Tale om en Skatte-Omlægning, der skal føre noget af den hidtidige Skattebyrde fra én Skulder over paa en anden, og at dette sker ved at paalægge Befolkningen en ny Skat og samtidig formindske en bestaaende. Den hele Foranstaltning vinder i Overskuelighed og Forstaaelighed og vil derfor berede langt færre Skuffelser og dermed forebygge den Utilfredshed, som Befolkningen vil føle med Regeringsforslagene, naar disses sande Karakter begynder at gaa op for Skatteyderne.

Det vil saaledes ses, at vort hele Indlæg aldeles ikke gaar ud paa nogen principiel Forkastelse af det Formaal, som Regeringen har tilsigtet med sine Skatte-lovforslag, men kun er rettet imod den Maade, hvorpaa dette Formaal søges naaet, — fordi Formaalet efter vor Formening netop ikke vil naaes ad den foreslaede Vej.